

**EKOTURIZMNING IQTISODIY AHAMIYATI : IQTISODIY INQIROZLAR ULARNI
BARTARAF ETISH YO'LLARI**

Xolmirzayev Sobir

Termiz davlat universiteti magistranti

Annotation: *This article discusses the economic importance of ecotourism, economic crises and ways to overcome them, and environmental problems.*

Keywords: *ecological tourism, ecotourism, ecotourism problems, environment, natural resources, ecological crisis*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ekoturizmning iqtisodiy ahamiyati va iqtisodiy inqirozlar va ularni bartaraf etish yo'llari, ekologik muammolar haqida yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *ekologik turizm, ekoturizm, ekoturizm muammolari, atrof - muhit, tabiiy resursla, ekologik inqiroz*

Аннотация: *В данной статье рассматривается экономическое значение экотуризма, экономические кризисы и пути их преодоления, экологические проблемы.*

Ключевые слова: *экологический туризм, экотуризм, проблемы экотуризма, окружающая среда, природные ресурсы, экологический кризис.*

Zamonaviy turizm industriyasi jahon iqtisodiyotining eng yirik yuqori daromadli va dinamik tarmoqlaridan biridir. Ko'pgina mamlakatlarda turizm iqtisodiyotda muhim o'rin tutadi, hududlarning ijtimoiy rivojlanishini rag'batlantiradi va davlat byudjetini to'ldiradi. Turizm dunyo yalpi milliy mahsuloti, jahon investitsiyalari, barcha ish o'rinlari va jahon iste'mol xarajatlarining qariyb 10% ni tashkil qiladi. Turizm iqtisodiyotning transport, aloqa, savdo, qurilish, qishloq xo'jaligi, xalq iste'moli tovarlari ishlab chiqarish kabi tarmoqlarini rivojlantirishni rag'batlantiradi va iqtisodiyotni qayta qurishning eng istiqbolli yo'nalishlaridan biridir.

Zamonaviy ekologik inqiroz. Sayyoramizda III ming yillik boshlarida vujudga kelgan ekologik vaziyat butun tizimli global ekologik inqiroz xarakteriga ega.

Sayyora aholisining o'sishi va inson ehtiyojlarining o'sishi sayyoramiz resurslarini tortib olish jarayonlarining misli ko'rilmagan tezlashishiga olib keladigan asosiy omillardir.

Bugungi kunda atrof-muhit buzilishining asosiy omillariga quyidagilar kiradi:

- tabiiy resurslar zahiralarning kamayishi bilan iste'molning ortishi;
- aholining, sayyoramizning ko'payishi, inson yashashi uchun qulay hududlarning qisqarishi;

- biosferaning asosiy tarkibiy qismlarining tanazzulga uchrashi, shu jumladan biologik xilma-xillikning qisqarishi va bu bilan bog'liq holda tabiatning o'zini o'zi boshqarish qobiliyatining pasayishi va natijada insoniyat sivilizatsiyasining mavjudligining mumkin emasligi; iqlim va Yerning ozon qatlamidagi mumkin bo'lgan o'zgarishlar; tabiiy ofatlar va texnogen ofatlar natijasida atrof-muhitga etkazilgan zararni oshirish;

- insoniyat sivilizatsiyasining barqaror rivojlanishiga o'tish bo'yicha ekologik muammolarni hal qilish va globallashtirish jarayonlarini tartibga solish sohasida jahon hamjamiyatining harakatlarini muvofiqlashtirishning yetarli darajada emasligi;

- davom etayotgan harbiy mojarolar va terroristik harakatlar.

Sayyorada insoniyat mavjudligining asosiga tahdid soladigan ekologik inqirozning oqibatlari genofondning o'zgarishi, energiya, mineral resurslarning etarli emasligi va rivojlanish uchun oziq-ovqat xavfsizligi, atrof-muhitning ifloslanishi, issiqxona effekti va boshqalardir. Aslida, hozirgi ekologik inqirozni kengayib borayotgan insoniyatning o'sib borayotgan ehtiyojlari va sayyoramizning cheklangan resurslarining qisqarishi o'rtasidagi ziddiyat sifatida tavsiflash mumkin.

Insoniyatning tez o'sishi, uning faoliyatining faollashishi sayyoramizning global ekotizimlari va inson faoliyati bilan belgilanadigan iqtisodiy quyi tizim nisbatlarining tez o'zgarishiga olib keladi.

Xalqaro ekspertlarning fikricha, so'nggi 35 yil ichida yer ostidan insoniyatning avvalgi butun tarixidagiga qaraganda ko'proq foydali qazilmalar qazib olingan va neft va gaz uchun bu ko'rsatkichlar 80-85 foizni tashkil etgan.

Ekoturizmning asosiy ijtimoiy funksiyasi oxirgi tendentsiya bilan bog'liq: birinchi navbatda, u ko'rsatilayotgan xizmatlarning ekologik tozaligi tufayli ekologik toza muhitda dam olish yo'li bilan sayyohlarning samarali tiklanishini ta'minlash, faol turizmga jalb qilishdir. , faoliyatning xilma-xil va muvozanatli shakllari.

Ekoturizmning yana to'rtta xarakterli funksiyasi katta ijtimoiy ahamiyatga ega:

1) turistlarni hayotiy muhim umumiy madaniy va tabiiy-ilmiy ekologik bilimlar bilan boyitish, shu jumladan ekologik xavfsizlik sohasida;

2) hissiy tiklanish, "shahar" stressidan xalos bo'lish;

3) jamiyatning barqaror rivojlanishi uchun muhim bo'lgan va ekologik imperativga adekvat bo'lgan yangi qadriyat yo'nalishlari va xulq-atvorini o'z ichiga olgan ekologik madaniyatni shakllantirish orqali turistlarning dunyoqarashini ijtimoiylashtirish;

4) ilgari notanish madaniyatlar va etnik guruhlariga, ularning tabiiy yashash muhitiga moslashtirilgan turmush tarzi va an'analarga nisbatan bag'rikenglik munosabatini shakllantirish.

Ekoturizmning iqtisodiy roli uning yetakchi tamoyillaridan biri bilan bog'liq bo'lib, unga ko'ra turizmning ekologik yo'naltirilgan shakllarini rivojlantirishdan tushadigan daromadlarning asosiy qismi mahalliy iqtisodiyotni oziqlantiradi, byudjetlarga yo'naltiriladi va aholi ehtiyojlari uchun ishlatiladi.

Ekologik turizm muammolarini hal etishda izchillik tamoyilidan kelib chiqib, ekoturizmning rivojlanishini oldindan belgilab beruvchi uchta muhim omilni hisobga olish kerak.

Birinchidan, turizmning odatiy turlarida turistik oqimlarning o'sishi bilan tabiiy muhitda sezilarli o'zgarishlar ro'y beradi. Natijada turistlar turadigan joylarning tabiiy jozibadorligi va turistik faollikning pasayishi tez sur'atlar bilan pasayib bormoqda. Tabiiy komplekslarga jismoniy ta'sirlar juda murakkab va o'zaro bog'liq bo'lishi mumkin va turizm ta'siri bilan bog'liq bo'lmagan ekotizimlarda qaytarib bo'lmaydigan jarayonlarga olib kelishi mumkin. Shunday qilib, qirg'oq chizig'i profilining o'zgarishi boshqa joylarda eroziya jarayonlarining kuchayishiga olib kelishi mumkin, chang'i yo'llarini yotqizish ko'chkilarga olib kelishi mumkin. Intensiv foydalaniladigan o'rmon tog' tizmalari ko'p sonli tashrif buyuruvchilar mavjudligi sababli eroziya jarayonlariga duchor bo'lishi mumkin. Ertami-kechmi, bu jarayonning oqibati o'simliklarning tarqalishi, oziq-ovqat bazasidan mahrum bo'lgan hayvonlar sonining kamayishi yoki asl populyatsiyaning boshqa turlar bilan almashtirilishi bo'ladi.

Ikkinchidan, alohida mamlakatlar uchun turizmning oddiy turlari jiddiy ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarga olib keladi. Sayyohlar - boy va talabchan mehmonlar - mahalliy qonunchilikka ta'sir qilishi, madaniy an'analarni xiralashtirishi, lingvistik muhitga bostirib kirishi, siyosiy kuchlar muvozanatini uzoqdagi transmilliy korporatsiyalar foydasiga o'zgartirishi mumkin. Bundan tashqari, bu ta'sir to'g'ridan-to'g'ri emas, balki iqtisodiy vositachilik bilan amalga oshiriladi: kim pul to'lasa, shartlarni belgilaydi. Mahalliy o'ziga xoslikni

yo'qotish turistlar oqimining pasayishiga va turizmning mahalliy iqtisodiyotga ta'sirining pasayishiga olib kelishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Danilina N.R. Qo'riqxonalarda ekologik ta'lim: imkoniyatlar, ba'zi natijalar va vazifalar // PA: tabiat va odamlar. Ekologik ta'lim va ekoturizm: tajriba va muammolar: Sent. materiallar. M., 1999. P.3-7 URL: http://www.wildnet.ru/images/stories/bibl/OOPT_Priroda_I_Ludi.pdf.

2. Drozdov A.V. Ekologik turizm asoslari: darslik. nafaqa. M.: Gardariki, 2005. 271 b.

3. Evdokimova E.V. Madaniy va tabiiy meros ob'ektlarini muhofaza qilish va ulardan samarali foydalanish muammolari // Barqaror rivojlanish yo'lida turizm va rekreatsiya (ichki va xorijiy tadqiqotlar). M.: Sovet sporti, 2008. S.141-149.

4. Zadevalova S.V., Butova T.G., Zadevalov V.I. Ekologik turizm hududlarning barqaror rivojlanishi omili sifatida // Buryat davlat universitetining axborotnomasi. Nashr. Jismoniy tarbiya va sport. 2013. No 13 - B.53-57.